

יום א' כ"ב טבת תשע"ז

באר הגולה 212

הלכות קריאת שמע בימן עג

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג, וכו' ד' סעיפים:

א *שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם (א) נוגעים זה בזה, (ב) לא יקרא קריאת שמע אלא-אב-בן היתה טלית מפסקת (6) (א) ביניהם *ממתניהם (ד) ולמשה: ב יאם היה יושן (ה) עם אשתו, קורא בתורת (3) פנים לצד אחד ואפלו בלא הפסקת טלית, משום דחשיבא כגופו. וי"ש מי (ו) שאוסר ונכון לחש לזכרו: ג יאם היה יושן (ז) עם בנו, בעודם קטנים מתר לקרות (ח) בתורת פנים בלא הפסקת טלית, ואם הם (ט) גדולים צריך להפסקת טלית: ד יעד כמה הם חשוכים קטנים? התינוק עד שיהיו לו י"ב שנים והתינוק עד שיהיו לה י"א שנים, ואפלו הביאו שתי שערות מתר, (א) (י) ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוק (יא) אם הביאו שתי שערות אסור בלא הפסק ואם לא הביאו שתי שערות מתר, "ומשנת י"ג ואילך לתינוק אפלו לא הביאו שתי שערות אסור:

באר היטב

(6) ביניהם. ואז אפלו פניהם זה לזה מתר, כ"י: (3) פנים. פי' שיתחזרו פניהם אחריהם זה לזה, כ"מ מ"א: (א) ובשנת י"ג. ע' מ"א:

משנה ברורה

א (א) נוגעים. נקט נוגעים, משום דאז אסור לקרות בלא הפסקת טלית (6) אפלו אם יצאו להחזיר פניהם מזה לזה. (3) ואם הם שוכבים פנים להדי פנים, אסור לקרות בלא הפסקת טלית אפלו אם אינם נוגעים, כל ששוכבים בקרוב אחד לחברו⁽²⁾: (ב) לא יקרא. (ג) ש"מא יבוא לידי הרהור: (א) ביניהם. ואז (ד) אפלו פניהם זה לזה מתר, דשוב לא יבוא לידי הרהור: (ד) ולמשה. אבל ממתניהם ולמשה, אפלו בשך נוגע זה בזה⁽³⁾ לא אתי לידי הרהור⁽⁴⁾. ודע, דכל זה (ה) צריך גם-כן שיציא ראשו לחוץ, שלא יתא עיניו יוכל לקרות את העונה, וצריך גם-כן לחץ על לבו שלא יתא לבו רואה את העונה⁽⁶⁾, ויבדל לקמן ברש"י סימן עד, וצ"ע שם בסעיף קטן ב מה שכתבנו עוד בזה. כתב הפרי חדש, דנראה לו דאם בדיעבד קרא בלא התנות פנים ובלא הפסקת טלית יצא ידי חובתו, ע"פ שם; והפרי מגדים מקפיד בזה וכן בספר ושו"ע יצא, ע"פ שם: (ה) עם אשתו וכו'. משום דאשתו כגופו ונגיל בה (ו) וליכא הרהור⁽⁶⁾, ומכל מקום צריך חזרת פנים⁽⁷⁾, (י) דפנים להדי פנים אי אפשר דליכא הרהור. ואם האיש מחזיר פניו לבד והאשה נשארת כמות שהיא, אף שפניה נגד אחוריו (ס) מכל מקום הוא מתר לקרות, דשוב ליכא הרהור, ובלבד (ט) שלא יתא בשרו נוגע בערוהה. אבל אם תרניהו רצונם לקרות, אז גם היא צריכה להחזיר פניה⁽⁸⁾, (י) ואפלו בשך נוגעים זה בזה מתרים לקרות: (ו) שאוסר. רוצה לומר, בלא הפסקת טלית. ולפי דבריהם (י) צריך מאד לזהר בזה בקריאת שמע שש"ל המטה ובבכרת "המפיל" שיהיה ביניהם הפסקת טלית, ואז אפלו פנים להדי פנים מתר וכו': ג (ז) עם בנו וכו'. דלידיהו לכלי עלמא אמרין בין דגם בהן חשוכין כגופו וליכא הרהור⁽¹²⁾. ומכל מקום פנים להדי פנים אסור, ובפרי חדש מקל בזה⁽¹³⁾ וכתבא ראיה, ובספר מאמר מרדכי ובפרי יוסף דחו ראיה. ומשמע עוד מהדברי המאמר מרדכי, דאפלו אם גימא דאין צריך להחזיר פנים, על-כ"ל פנים בגוגע ענותו בקשך או לחפף אסור: (ח) בתורת פנים. הינו שיהא אחוריהם זה לזה. ואם פני פניו נגד אחוריו, צריך על-כ"ל פנים לזהר שלא יתא בשרו נוגע בערוהה, כן נראה לי. וראיה מלקמן סימן עד סעיף ה, דמובח דאם בשרו נוגע בערות חברו גם-כן אסור: (ט) גדולים. והוא הדין קטנים אחרים שאינם בניו [כן משמע מהרמב"ם. וצ"ע בבאור הגר"א סימן עה סעיף ד בהג"ה, וי"ש לז"ש]. אך לפי מה שמבאר לקמן בסימן עה סעיף ד בהג"ה דקטן כל זמן שאין ראוי לביאה (הינו

המדברי הרמב"ם אין ראיה, וגם מדברי הרבנו יונה לא משמע הכי, שכתב: לא יתחילו, טעמא דמילתא, דמתחילי אכלים מדאורחא דכלל גמילות-חסדים הוי, ולפיכך אמר דכיון שעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואז-ע"פ שכתב נקבר הפת לא יתחילו, עד כאן לשונו. ודין עוסק במצוה הוא אפלו בדליקא שהות. וצ"ע לעיל סימן ע סעיף ד בדין העוסק בצרכי רבים, וסיים על זה שם דין זה צריך עיון למעשה. ובמקב"ם בהלכות אכלות פסק דנחום אכלים הוא מצות עשה מדברי סופרים, ולפי זה הדין עם הג"ה. וע"פ פריימגרים סעיף קטן ד:

* שנים שהיו נכ"ו נוגעים זה בזה. ע"פ במשנה ברורה סעיף קטן א מה שכתבנו, דפנים להדי פנים אפלו אינם נוגעים אסור, הוא מהפריימגרים, והפאמ"ר מרדכי מהפסקת בזה. ונראה לי דלפי דברי הפריימגרים אפשר דיש לז"ש הקשר ענה של המגן-אברהם בסעיף קטן ב ע"פ שם: * ממתניהם ולמשה. ונמסקתא אם בעינן שיהא חוצץ עד סוף גופם, או א"ל אפלו הטלית קצר ולמשה בגלילה נוגעין זה בזה שרי. ומהג"ה שצ"ע הפקוד מסימן עד סעיף ו, והתם הלא לא בעינן רק כסוי ערוה לחד מדינא, כדמוכח ברמב"ם פ"ק ד תלכה ז, ואפשר דהקא תמירא טפי ומשום הרהורא [וכ' דמשפלה למתניו סבירא לה דלא יצ"ע הרהורא], ונמצא, דהא אפלו רק עגבותיהם נוגעים זה בזה, דאין בהם משום ערוה⁽⁹⁾ כדאיתא בגמרא, ואפלו הכי אסור, ועל-כרחי השגם משום הרהור על-ידי נגיעה אפשר דאפלו למשה מזה יש הרהור, וצ"ע ע"פ. כתב בספר עבודת-הים: כמה דברים אמורים על זה הסימן? כשקורא קריאת שמע או מתפלל או מדבר דברי-תורה בפניו, אבל להרהר בדברי-תורה⁽¹⁰⁾ הלא קומא לו דמתר אפלו כשערותו מגלה⁽¹¹⁾, כמו שכתב בסוף סימן עה, כל-שכן בזה. וע"פ שם שכתב עוד: ומשמע זה מתר להרהר בדברים שבקדושה בשעת משמיש, שההורא אינו מדבור לענין זה, אף-ע"פ שהוא מדבור לענין להרהר בקבואות המטפלות, עד כאן לשונו בקצור:

נעתיק פה מהתקדוה מפריימגרים לסימן ע"ד וע"ה כי הוא נצרך מאד

א דע, כי הדין אסור ערוה הקבאר בסימן זה ובסימן עה נחלק להמשה חלקים, באשר יתבאר בעור השם (תקדוה: [א] עינו רואה ערותו. [ב] לבו רואה ערותו, כגון שהוא חולץ סמליו בלי מקנסים וכלי אזור, או כגון שיהיה משקב ע"ס פתח המכסה והוציא ראשו לחוץ ולבו עם העונה פתח המכסה. [ג] גלוי ערוה, כגון שחולץ בביתו ע"ס, אף שהוציא ראשו חוץ לבית וגם לבו מכסה בכנף, דליכא כאן משום עינו ולבו רואה את העונה. עם כל זה יש כאן אסור משום גלוי הערוה. [ד] עינו רואה ערות חברו: ואין חילוק בין ערות ישראל או עכו"ם ואפלו קטן כן משע וקטנה כז שלש, ופשיטא מאשה, בין אשת-איש בין פניה (ע"פ ב"ח"א). [ה] לבו רואה ערות חברו, והנה בעיניו רואה ערות דא"ת או אף דא"ת ד בראיה ערות חברו, אסור מן התורה, דכתיב "לא יראה כן ערוה דבר", לקרות קריאת שמע או לעסק בדברי-תורה ודברי-קדושה, ואם-כן סקורא קריאת שמע וראיה ערוה עובר בלאו מן התורה, והוא הדין כל דבר שבקדושה (אבל הרהור מתר בערוה⁽¹⁴⁾, אלא שומע בעונה אסור בערוה⁽¹²⁾ דהרי ב"ר⁽¹³⁾].

בזכר עד ט' שנים ויום אחד ובקדוה עד בת ג' ויום אחד] אין ערותו ערוה, לכאורה גם לענינו יש להקל אם עדין לא הגיע הזמן⁽¹⁴⁾: ד' (י) ובשנת י"ג וכו'. רוצה לומר (יג) משעה החיל יום ראשון בשנה זו, וכן מה שכתב: ומשנת י"ג ואילך, (יג) רוצה לומר גם-כן מתק משדש-שלם השנת שלשה-עשר, ואין צריך י"ג שנה ויום אחד, רק שלמות. (יד) ויום הלכה גם-כן בכלל, כגון אפלו אם נולד באחד בתשרי בסוף היום, כשכא לתחלה ליל שנת י"ד לשנולד בו, הינו אחד בתשרי, נשלם לו הי"ג שנים ונעשה גדול, וכן הדין לענין ב"ר-מצוה. אף דשם בעינן גם-כן שתי שערות. וע"פ לעיל בסימן נה סעיף ט ובמשנה ברורה שם: (יא) אם הביאו שתי שערות. ע"פ במגן-אברהם שכתב, דלפי מה שפסק הטור באבד-העור סימן כא, אסור משהגיע הזמן הזה אפלו לא הביאו שתי שערות, וגם אפלו בלא קריאת שמע אסורים לישן ביחד ערומים בקרוב בקור משהגיע הזמן הזה. וע"פ בחלקת-מתוק וביח"שמואל שם:

שער הציון

(6) גמרא: (3) פריימגרים: (ג) לבוש וש"א: (ד) בית יוסף: (ס) פריימגרים: (י) כסף-משנה: (י) כסף-משנה, ומה שכתב עוד שם ע"פ באורי בבב"י יוסף: (ב) הגר"א ובבב"י יוסף ומאמר מרדכי ומגן-אברהם: (ט) פשוט, וצ"ע בסעיף קטן ח: (י) גמרא: (יב) שלח-שלמה: (יג) מגן-אברהם וש"א: (יד) פריימגרים:



הלכות קריאת שמע סימן עג

ביאורים ומוספים

סימן עג

הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג

[משנ"ב ס"ק א]

אסור לקרוא בלא הפסקת טלית אפילו אם אינם נוגעים⁽¹⁾, כל ששוכבים בקרוב אחד לחבירו⁽²⁾.

(1) והחזו"א כתב (או"ח סי' טז ס"ק ו-ט), שמותר לקרוא קריאת שמע כששוכבים פנים למול פנים בלא נגיעה אם ליבם מכוסה, ואין צריך הפסק טלית.

(2) ולענין קריאת שמע כשהוא שוכב על צידו, כתב בביה"ל לעיל (סי' סג ס"א ד"ה מאחר) שלכתחילה יש להחמיר כשעדיין לא שכב, וכשהוא מוטח על צידו קצת, כתב במשנ"ב שם (ס"ק ב) שלכל הדעות אסור, מפני שהוא דרך שררה וגאווה.

[משנ"ב ס"ק ד]

אכל ממתיקה ולמעלה, אפילו בשנים נוגע זה בזה⁽³⁾ לא אחי ידי הרהור⁽⁴⁾ וכו', וצריך גם כן לחץ על לבו שלא יהא לבו וואה את הענינה⁽⁵⁾.

(3) ואפילו ידו נוגעת בבשר חבירו, כתב החזו"א (או"ח סי' טז ס"ק ו) שמותר לקרוא קריאת שמע, וכתב הגר"ח קניבסקי (שונה הלכות ס"ו), שמ"מ אסור משום נגיעה במקומות המכוסים. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' ד ס"ק מו ו-נד ובביה"ל שם סכ"א ד"ה צריך) לגבי נגיעה במקומות המכוסים.

(4) ובאופן שבשר של אחד מהם שלמטה ממתינו נוגע בבשר חבירו שלמעלה ממתינו אבל אין נגיעה בערוה, הביא הרע"ק (ס"ק א) שכתב המג"א לקמן (סי' עד ס"ק ט) ששניהם מותרים לקרוא קריאת שמע. והחזו"א (או"ח סי' טז ס"ק ו) כתב שהמג"א אמנם התיר למי שבשרו שלמעלה ממתינו נוגע בבשר חבירו שלמטה ממתינו לקרוא, אך אין דבריו מוכרחים.

(5) והוא הדין שיכול לחוץ רק בין ליבו לערותו, וכיון שמדובר שטלית מפסקת ביניהם ממתיניהם ולמטה, הרי היא חרצת בין ליבו לערות חבירו.

[משנ"ב ס"ק ה]

משום דאשתו כגופו ונגיל בה וליכא הרהור⁽⁶⁾, ומכל מקום צריך תזונה פנים⁽⁷⁾ וכו', אם תרנויהו רצונם לקרות, אז גם היא צריכה להחזיר פניה⁽⁸⁾.

(6) ואם ידו נוגעת באשתו במקומות שדרכה לכסות, כתב החזו"א (או"ח סי' טז ס"ק ו) שאסור לקרוא קריאת שמע, ואפשר שאסור אפילו אם חובק פניה וידיה.

(7) והחזו"א כתב (שם ס"ק ט) שגם בלא החזרת פנים מותר.

(8) והחזו"א כתב (שם) שגם אם רק האיש החזיר את פניו, מ"מ אם אינו ניגע בערותה מותר לה לקרוא קריאת שמע.

[ביה"ל ד"ה ממתיניהם]

ומדע, דהא אפילו נק עגבותיהם נוגעים זה בזה, דאין בהם משום צניעות⁽⁹⁾ וכו', אכל להקטר בדבריהם⁽¹⁰⁾ הלא קומא לן דמטר אפילו קשענותו מגלה⁽¹¹⁾.

(9) ובמשנ"ב לקמן (סי' עד ס"ק יז) הביא שנחלקו בכך האחרונים,

אמנם במשנ"ב לקמן (סי' רו ס"ק טז) כתב בשם הב"י, שעגבות יש בהן משום ערוה, והסיק שיש להדמיר לכתחילה כדבריו.

(10) ולפסוק דין בלא נתינת טעם, כתב הרמ"א לקמן (סי' פה ס"ב) לענין מקומות שמותר להרהר בהם בדברי תורה, וכן לעיל (סי' מז ס"ד) לענין ברכת התורה, שנחשב כהרהור, וכתב המשנ"ב שם (סי' מז ס"ק ז) שהגר"א חולק על זה וסובר שפסק דין נחשב כדיבור כיון שלא גרע מהקרא מקרא לבד, וצריך לברך לפניו ברכת התורה.

(11) ואם רוצה לצאת בברכה מדין 'שומע כעונה', כתב בביה"ל לקמן (סי' עד בהקדמה לסימנים עד-עה) שאפילו שהוא רק מהרהר, נחשב כדיבור, ואסור.

[משנ"ב ס"ק ז]

כיון דגם כהן חשוכין כגופו וליכא הרהור⁽¹²⁾, ומכל מקום פנים להדי פנים אסור, ובפרי תדש מקל כזה⁽¹³⁾.

(12) ואם ידו נוגעת בביתו קטנה, כתב החזו"א (או"ח סי' טז ס"ק ז) שיש הרהור, ואסור לקרוא קריאת שמע, ומ"מ אפשר שלמעלה ממתינה מותר.

(13) והחזו"א (שם ס"ק ט) פסק להקל בזה, כמו הפרי חדש.

[משנ"ב ס"ק ט]

לכאורה גם לענינו יש להקל אם צדין לא הגיע תזונה⁽¹⁴⁾.

(14) והחזו"א כתב (או"ח סי' טז ס"ק ט), שאסור אפילו בקטן פחות מבן ט'.

סימן עד

שלא לברך פשאכריו רואים את הערוה

[הקדמת הביה"ל]

והוא הדין כל דבר שבגדשה אכל הרהור מטר בענינה⁽¹⁾, אלא שומע כעונה אסור בענינה⁽²⁾ דמדי דבור⁽³⁾.

(1) ובטעם הדבר שהרהור בדברי תורה מותר בפני ערוה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' עד ס"ק כט) שכתוב "ערוה דבר" ונלמד מכך שדוקא דיבור אסור בפניה אבל הרהור מותר.

(2) דין זה הוא דוקא בעיניו רואות את הערוה, אבל אם ליבו רואה את הערוה כתב בספר לחם ושמלה (סי' ר ס"ק ג) שיש להקל בדבר, כיון שהוא תרי דרבנן, ואף ליבו רואה את הערוה אינו אלא מדרבנן, אולם הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) החמיר בזה, וכן פסק הגר"ש אויערבך (אשי ישראל פניה הע' קכב).

(3) וכן לענין שליח ציבור המוציא את הרבים ידי חובתם, כתב במשנ"ב לקמן (סי' עט ס"ק ז) שאם נמצאת צואה בתוך ארבע אמות של אחד המתפללים, על הש"ץ להפסיק תפילתו, כיון שנחשב הדבר כאילו כל אחד מתפלל לעצמו.

ולענין העומד בחפילה וצריך לנכיו, הסתפק לקמן (סי' קד ס"ז ד"ה ויהיה) אם יכול חבירו להוציאו מדין 'שומע כעונה', כיון שלמנהגינו 'שומע כעונה' לא נחשב כדיבור ממש, עיי' שם.

